

Gezichtspunt: Vragen, ontvouwing en evolutie Tim Boyd

Tim Boyd is International President van The Theosophical Society (Adyar).

Dit artikel verscheen in *Quest Magazine* met als titel *Viewpoint: Questions, Unfoldment, and Evolution*.

Stel een moeilijke vraag en wonderbaarlijke antwoorden komen tevoorschijn.
Rumi

Tegen mijn twintigste jaar verhuisde ik naar Chicago. Het was bedoeld als een bezoekje van drie maanden, niet van de meer dan veertig jaren die het uiteindelijk werden. Ik studeerde in die tijd op een school aan de oostkust. De verhuizing werd niet ingegeven door mijn liefde voor de stad of haar culturele of onderwijskundige bronnen. Als negentienjarige voelde ik mij als een vat vol brandende vragen die ik voor mijn gevoel niet kon uitspreken. Onder de oppervlakte was iets groeiende. Eén ding was zeker, namelijk het frustrerende gevoel dat niets binnen mijn academische omgeving aan deze verborgen vragen tegemoet leek te komen. Ik kwam niet uit een religieus gezin, dus ik had niet de kant-en-klare antwoorden en de zekerheid zonder vragen waarvan sommige van mijn religieuze vrienden leken te genieten. Hoewel aan de buitenkant alles goed ging, werd het innerlijk voor mij een moeilijke tijd. Terugkijkend realiseer ik mij dat, op onbewuste wijze, een subtiel gevoel van wanhoop in mij wortel schoot – wanhoop over het feit dat ik nooit de juiste vragen zou vinden om te stellen, en dat wellicht, als ik daar niet in slaagde, geen antwoord naar voren zou komen.

Bij een bezoek aan Chicago tijdens een vakantie had ik de gelukkige ontmoeting die alles veranderde. Mijn neef stelde mij voor aan een heer, die hij en een groepje andere jonge mensen ‘de Oude Man’ noemden. In de loop van twee gesprekken – het eerste interessant maar niet diepgaand; het tweede dat mijn leven werkelijk veranderde – bevond ik mij in de aanwezigheid van iemand die die diepe, gedeeltematig onderkende vragen waarmee ik worstelde helder kon zien en benoemen.

Een jaar later woonde ik, samen met vier of vijf andere jonge mensen, in het huis van de Oude Man. Ik was naar Chicago gekomen om van deze leraar te leren en als student had ik een specifiek idee wat dit betekende, maar de gebruikelijke structuren van de universiteit bleken ver af te staan van zijn aanpak. Feitelijk was het in

het begin moeilijk om precies vast te stellen wat zijn aanpak was. Er waren geen hoorcolleges of leesopdrachten, geen werkstukken of studiegroepen. Vreemd genoeg voor mij kon ieder moment onverwacht een leermoment blijken te zijn. Mensen kwamen naar het huis om de Oude Man te spreken over allerlei persoonlijke onderwerpen en plotseling veranderde wat was begonnen als een simpel gezelligheidsbezoekje in een diepe blik in een tot dan toe verborgen aspect van het leven. Van tijd tot tijd zaten we in een kring en de Oude Man vertelde verhalen over gebeurtenissen of mensen in zijn leven. Zijn verhalen en ervaringen leken eindeloos, en de personages en situaties uit zijn verhalen leken mij in het begin fantastisch, als een modern sprookje. In de loop der jaren ontmoette ik veel van de mensen die in zijn verhalen voorkwamen en luisterde ik naar hen als zij dezelfde details bevestigden. Verschillende personen onder ons vonden overeenkomsten met onze eigen verhalen. De Oude Man was altijd belangstellend en stelde regelmatig vragen. Vaak vulde hij de leemten in onze verhalen op, de delen die we uit trots, angst of verlegenheid liever voor onszelf hielden. Zijn herhaaldelijke trefzekere accuraatheid bij het beschrijven van deze niet-gedeelde ervaringen leidde er al snel toe dat we gemakkelijk omgingen met de dingen die we in ons droegen. Eigenschappen als goed, slecht of lelijk leken te verdwijnen als ze zonder vooroordeel werden gezien.

Af en toe wendde hij zich midden in een van zijn verhalen tot ons en vroeg: 'Begrijp je het?'. Als hij mij die vraag stelde, kon het een ongemakkelijk moment zijn. Hoewel de verhaallijn die hij met ons deelde duidelijk genoeg was, leek er vaak iets méér te zijn, iets ongrijpbaars wat niet helemaal duidelijk was. Bij gebrek aan een beter antwoord zei ik meestal 'Ja, ik snap het', wat meestal waar was. Ik kon beschrijven wat het was dat ik zag en voor zover ik wist was dat alles. Soms antwoorde hij 'Nee, je begrijpt het niet'. Ik kon dan verzekeren dat ik het wel begreep en uitleggen waarom. Hij luisterde geduldig en zei dan 'Nee, je begrijpt het niet, maar dat komt nog wel'. Die mogelijkheid in de toekomst van 'dat komt nog wel' bleek misschien wel zijn meest diepzinnige profetie te zijn geweest.

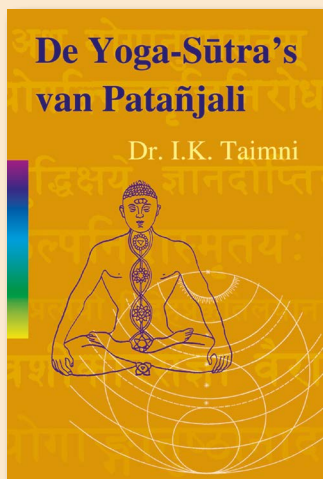
In de loop der jaren verdwenen de onderwerpen van veel van die verhalen naar de achtergrond. Hoewel niet volledig vergeten, waren ze verre van levendig in mijn herinnering. Zoals een zaadje zich langzaam onder de grond ontwikkelt, zo kwam, tien of twintig jaar later, zonder aanwijsbare reden of als antwoord op een toevallige gebeurtenis, een volledig nieuw begrip naar boven. Het is niet bijzonder om te voorspellen dat het begrip van een tiener zich ontwikkelt tot een rijper niveau, maar de zeer specifieke erupties van deze vergeten 'lessen' waren uitzonderlijk. Als de Tijdloze Wijsheid juist is, heeft ieder van ons latente vermogens en mogelijkheden in zich – sommige komen op dit moment tot rijpheid, andere zijn bezig te rijpen, terwijl andere slapende zaadjes op een verre toekomst wachten om tot ontkieming te komen. Zoals goede boeren zien wijze leraren de volledigheid van de vrucht slapend in het zaadje, en kweken zij die op tot bloei.

In theosofie neemt het concept van spirituele evolutie een belangrijke plaats in. Evenals haar tegenhanger, de darwinistische evolutie, beschrijft zij een langdurig proces van constante verandering. De klassieke evolutietheorie, zoals het darwinistische model, beschrijft een beeld van geleidelijke verandering gedurende

enorme tijdsperiodes. In onze persoonlijke ervaringen hebben we echter naast de geleidelijke openbaringen op ons levenspad ook momenten van diepgaande en plotselinge doorbraken, de aha momenten zoals deze in de populaire eigentijdse spirituele vocabulaire worden genoemd. Op diepere niveaus past dit in het theosofische concept van initiatie – die geritualiseerde momenten van plotselinge en permanente bewustzijnsuitbreiding.

Deze innerlijke ervaringen worden weerspiegeld in de wereld van uiterlijke verschijnselen. Zij zijn waargenomen en verklaard in de theoretische structuren van zowel de biologische evolutie als de kwantummechanica. In biologie is een toegevoegde theorie ontstaan die *punctuated equilibrium* of onderbroken evenwicht wordt genoemd, als verklaring van de waarnemingen van het gedrag van fossielen met plotselinge, niet-geleidelijke veranderingen in levensvormen. In kwantumfysica kent men de klassieke *kwantumsprong* waarbij elektronen die rond de kern van een atoom cirkelden plotseling een andere baan volgen, als ander voorbeeld van de onwil van de natuur om zich te conformeren aan onze modellen.

Hoewel de twee processen van spirituele en darwinistische evolutie soortgelijk zijn, zijn zij ook fundamenteel verschillend. Het darwinistische model beschrijft een lineaire en voortschrijdende ontwikkeling van levende vormen. Kleine veranderingen over lange tijdsperiodes resulteren in levensvormen die beter zijn aangepast aan de steeds veranderende omgevingsdruk. Als voorbeeld van dit proces is de verschijning van menselijke wezens uit hun veronderstelde aapachtige voorvaderen, en tot heden wordt gewacht op een 'ontbrekende schakel' in deze ontwikkelingsketen. Een ander voorbeeld is de ontwikkeling van walvissen uit een voorvaderlijk landzoogdier, zoals fossiele vondsten aantonen. In de darwinistische evolutie is 'het overleven van de sterkste' (the survival of the fittest) de motor tot verandering door het proces van natuurlijke selectie, namelijk de idee dat de spanningen en eisen van de natuurlijke omgeving sommige veranderingen meer begunstigen dan andere. In de basis is deze evolutionaire benadering biologisch van aard en betreft zij alleen de fysieke vormen.

Spirituele evolutie concentreert zich op bewustzijn en het proces van ontvouwen daarvan. Terwijl de fysieke evolutietheorie lineair van aard is, is de evolutie van bewustzijn cyclisch. Op een bepaalde manier eindigt zij waar zij begint. Geest 'daalt neer' en verbindt zich met allerlei graden van materieel bestaan (mineraal, plantaardig, dierlijk, menselijk), om uiteindelijk terug te keren naar een staat van onverdeelde Eenheid, maar dan verrijkt door zijn verbintenis met materie. Zoals Patanjali in *De Yoga Sutra's* zegt: *Het doel van het samenkomen van geest (purusha) en materie (prakriti) is het door de geest verwerven van bewustzijn van zijn eigen natuur en het ontvouwen van de vermogens die aanwezig zijn in geest en materie.*

Verborgen in Patanjali's woorden is het begrijpen dat het evolutionaire proces uiteindelijk noch aan vorm, noch aan bewustzijn is gebonden. Beide kanten van het proces zijn noodzakelijkerwijs verbonden en beïnvloeden elkaar voortdurend. Het ontvouwen van bewustzijn heeft twee krachten die het proces stuwen, beschreven in *De Geheime Leer* van H.P. Blavatsky als (1) 'natuurlijke impuls' en (2) 'zelf-veroorzaakte en zelfbedachte inspanningen'.

De Tijdloze Wijsheid maakt duidelijk dat op een bepaald niveau in onze ontwikkeling het evenwicht verandert. Niet langer is bewustzijn strikt onderworpen aan de impulsen van de natuur. De verantwoordelijkheid voor verdere groei komt bij ons te liggen. In de woorden van de Drie Waarheden (op bladzijde 106 van *De idylle van de Witte Lotus* van Mabel Collins) wordt iedere persoon haar of *zijn eigen absolute wetgever, de schenker van glorie of ondergang aan zichzelf; degene die beslist over zijn leven, zijn beloning, zijn bestraffing*. Dat is een bevrijdende gedachte.

Uit: *Quest Magazine*, voorjaar 2016

Vertaling: Saskia Campert.

